

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Under the Guise of Heroism: An Analysis of New Forms of Apartheid Crime in Sports

Maryam Azhdari Kousha^{*1}, Moein Seif²

Received:

21 Aug 2025

Revised:

31 Oct 2025

Accepted:

07 Dec 2025

Available Online:

22 Jun 2026

Keywords:

Apartheid, Olympic Principle, Sport, Discrimination, Crime.

Abstract

In today's international community, discrimination among human beings based on color, race, gender, language, religion, political belief, nationality, social and economic status is considered a reprehensible act. Governments, if not always in practice, at least ostensibly strive to present themselves as implementing policies to eliminate and suppress racial discrimination. Article 2 of the Universal Declaration of Human Rights explicitly states the right of all human beings to benefit without any distinction. Respect for this right is so essential that the observance of human rights issues has also extended to the field of sports and the International Declaration against Apartheid in Sports was adopted by the United Nations General Assembly in 1977. Subsequently, the International Convention against Apartheid in Sports and the Olympic Charter adopted more precise stances against the crime of apartheid in sports. In this research, the author intends to explain the crime of apartheid in sports and the new forms of this issue using a descriptive-analytical method and by studying the aforementioned conventions and other relevant international documents.

1* Ph.D, University of Qom, Qom, Iran. (Corresponding Author)

2 M.A in Criminal Law and Criminology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.

Please Cite This Article As: Azhdari Kousha, M & Seif, M (2025). "Under the Guise of Heroism: An Analysis of New Forms of Apartheid Crime in Sports". *Interdisciplinary Legal Research*, 7(2): 51-59.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0)

مقاله پژوهشی

(صفحات ۵۱-۵۹)

زیر ماسک قهرمانی: تحلیلی بر اشکال نوین جنایت آپارتاید در ورزش

مریم اژدری کوشا^{۱*}، معین سیف^۲

۱. دکتری دانشگاه قم، قم، ایران. (نویسنده مسؤل)

۲. کارشناسی ارشد، حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۳۰ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۹ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۶ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱

چکیده

امروزه در جامعه بین‌المللی تبعیض میان انسان‌ها بر مبنای رنگ، نژاد، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی، ملیت، وضع اجتماعی و اقتصادی امری نكوهیده تلقی می‌شود و دولت‌ها اگر نه همواره به‌واقع، بلکه ظاهراً در تلاشند خود را مجری سیاست‌های حذف و سرکوب تبعیض نژادی نشان دهند. در ماده ۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر به صراحت حق بهره‌مندی همه انسان‌ها بدون در نظر گرفتن هرگونه دوئیتی تصریح گشته است. احترام به این حق، چنان لازم است که رعایت مسائل حقوق بشری در حوزه ورزشی نیز تسری یافته و اعلامیه جهانی علیه آپارتاید در ورزش در سال ۱۹۷۷ میلادی به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد می‌رسد و پس از آن کنوانسیون بین‌المللی ضد آپارتاید در ورزش و منشور المپیک مواضع دقیق‌تری ضد جنایت آپارتاید در ورزش اتخاذ می‌نمایند. در این پژوهش نگارنده بر آن است که با روش توصیفی - تحلیلی و با مطالعه کنوانسیون‌های فوق‌الذکر و سایر اسناد بین‌المللی مرتبط به تبیین جنایت آپارتاید در ورزش و اشکال نوین این موضوع بپردازد.

کلمات کلیدی: آپارتاید، اصل المپیک، ورزش، تبعیض، جنایت.

مقدمه

آپارتاید یک لغت آفریکانز به معنای جدایی و تفکیک است (محمدی نصرآبادی، ۱۳۸۳: ۸۳). این کلمه در اصطلاح به سیاست تبعیض نژادی که توسط حزب ملی آفریقای جنوبی از سال ۱۹۴۸ اعمال گردید، اطلاق می‌شود و از لحاظ نظری معتقد به جدایی کامل نژادهاست. این سیاست مبتنی بر سیادت کامل قوم سفید و تبعیض مطلق نسبت به غیرسفیدها است (محمدی نصرآبادی، ۱۳۸۳: ۸۵).

در ماده ۲ کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات جنایت آپارتاید، آپارتاید علاوه بر این که سیاست‌ها و رویه‌های مشابه جدایی نژادی و تبعیض نژادی را که در آفریقای جنوبی اعمال می‌گردید، شامل می‌شود. همچنین به دیگر اعمال غیرانسانی که به منظور ایجاد و برقراری سلطه یک گروه نژادی بر گروه نژادی دیگر انجام می‌گردد و به طور سیستماتیک آنان را مورد ظلم قرار می‌دهد نیز اطلاق می‌گردد.

در کنوانسیون بین‌المللی ضد آپارتاید در ورزش نیز به این صورت آپارتاید تعریف شده است: یک سیستم سازمان یافته جدایی و تبعیض نژادی، به منظور ایجاد و حفظ تسلط یک گروه نژادی از اشخاص بر گروه نژادی دیگر از اشخاص و ظلم مداوم در حق آنان، به گونه‌ای که در آفریقای جنوبی اعمال می‌شد و مقصود از آپارتاید در ورزش همان گونه که در کنوانسیون اخیرالذکر آمده است، یعنی به کارگیری سیاست‌ها و رویه‌های مربوط به سیستم جدایی و تبعیض نژادی در فعالیت‌های ورزشی که خواه بر مبنای حرفه‌ای یا به صورت آماتوری ترتیب یافته باشد.

همان گونه که در تعریف جنایت آپارتاید نیز ملحوظ است، این واژه با تاریخ آفریقای جنوبی گره خورده است. در واقع آپارتاید در ورزش از زمانی آغاز شد که آفریقای جنوبی در سال ۱۹۱۰ از انگلستان استقلال یافت و حکومت به دست اقلیتی سفیدپوست افتاد که آن‌ها نیز به شیوه آپارتاید به حکومت پرداختند. آپارتاید

در ورزش آفریقای جنوبی عملاً به صورت توسعه جداگانه به اجرا درمی‌آمد^۱ و ورزشکاران را موافق رنگ پوست و نژادشان به گروه‌های سفیدپوستان، آسیاییان، رنگین‌پوستان و سیاه‌پوستان طبقه‌بندی می‌کردند. بر این مبنای هرگونه مسابقه بین تیم‌های ورزشی گروه‌های چهارگانه با یکدیگر ممنوع بود و در مورد سفیدپوست‌ها سخت‌گیری چنان شدید بود که حتی اگر می‌خواستند به تماشای مسابقات سیاهان بروند باید اجازه‌نامه مخصوص می‌گرفتند. بهترین وسایل ورزشی و مجهزترین و کامل‌ترین ورزشگاه‌ها را سفیدپوستان در اختیار داشتند و سهم گروه چهارم یعنی سیاهان چیزی در حد صفر بود (ابراهیمی گروی، ۱۳۸۷: ۵۸-۵۷).

یکی از اولین اعتراض‌ها به این وضع در سال ۱۹۵۹ توسط معلمی به نام **دنيس پروتوس** اتفاق افتاد. او تصمیم گرفت از طریق ورزش با نژادپرستی مبارزه کند و می‌خواست تبعیض نژادی آفریقای جنوبی را علنی کرده و نظام نژادپرستانه آپارتاید که از سال ۱۹۴۸ بر آفریقای جنوبی حاکم شده بود را رسوا سازد تا طبق اساسنامه المپیک این کشور اخراج شود. با شروع اعتراضات، پروتوس بازداشت و به هجده ماه زندان محکوم شد و در کنار **ماندلا** و **سیسولو** از زندان فعالیت اعتراضی خود را ادامه داد.

کمپین اخراج آفریقای جنوبی از المپیک ۱۹۶۴ ژاپن با نامه **پروتوس** از زندان شروع شد. نامه درخواست اخراج این کشور با زحمت فراوان به رییس کمیته بین‌المللی المپیک داده شد. نامه به ناچار در کمیته طرح شد، اما این درخواست رأی نیاورد، ولی سایر کشورهای قاره آفریقا شصیم به تحریم ورزشی آفریقای جنوبی در المپیک توکیو گرفتند. این تحریم می‌توانست بازی‌های المپیک را مختل کند و کمیته ناچار به حذف آفریقای جنوبی شد، اما این حذف فقط تعلیق بود و دولت آپارتاید مجدداً به المپیک ۱۹۶۸ مکزیک دعوت شد. در ادامه تلاش **پروتوس** و طرفدارانش، رییس کمیته المپیک برای نشان دادن عزم خود در مخالفت با حذف آپارتاید خطاب به او گفته بود: «اگر من تنها تماشاگر و

4- International Convention against apartheid in Sports

5- The expression "apartheid" shall mean a system of institutionalized racial segregation and discrimination for the purpose of establishing and maintaining domination by one racial group of persons over another racial group of persons and systematically oppressing them, such as that pursued by South Africa and "apartheid in sports" shall mean the application of the policies and practices of such a system in sports activities, whether organized on a professional or an amateur basis.

6- Dennis Vincent Brutus

۱- زبان اروپایی‌های سفیدپوست‌های آفریقای جنوبی است که ترکیبی از زبان انگلیسی، آلمانی و هلندی می‌باشد.

2- The International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid

3- The term "the crime of apartheid", which shall include similar policies and practices of racial segregation and discrimination as practised in southern Africa, shall apply to the following inhuman acts committed for the purpose of establishing and maintaining domination by one racial group of persons over any other racial group of persons and systematically oppressing them

می‌باشد. به‌موجب ماده ۵۶ از فصل نهم این منشور اعضا متعهد می‌شوند که خواه منفرداً خواه مجتمعاً با سازمان، به‌منظور رسیدن به هدف‌های مذکور در ماده ۵۵ (که از جمله آن‌ها طبق بند «ج» دستیابی به احترام جهانی و حقیقی حقوق بشر و آزادی‌هایی است که برای همه کس بدون تفاوت نژاد یا جنس یا زبان و مذهب اساسی به شمار می‌آید) همکاری نمایند. بدیهی است یکی از مهم‌ترین حقوق و آزادی‌های بشر فرصت دستیابی یکسان او به فعالیت‌های ورزشی است.

۱-۲- اعلامیه جهانی حقوق بشر

اعلامیه جهانی حقوق بشر یک پیمان بین‌المللی است که در مجمع عمومی سازمان ملل متحد در تاریخ دهم دسامبر ۱۹۴۸ در پاریس به تصویب رسیده است. مطابق ماده دوم اعلامیه مذکور: «هرکس می‌تواند از کلیه حقوق و آزادی‌هایی که در اعلامیه به آن تصریح شده است، بی‌هیچ‌گونه برتری من جمله برتری از نظر نژاد، رنگ، جنس، زبان و دین یا هر عقیده دیگر و از نظر ملیت، زاد و بوم یا موقعیت اجتماعی و از نظر توانگری یا نسب یا هر وضع دیگر بهره‌مند گردد و نیز هیچ امتیازی براساس نظام سیاسی قانونی و بین‌المللی مربوط به کشور یا سرزمینی که شخص از تبعه آن محسوب است وجود نخواهد داشت، خواه سرزمین مزبور مستقل باشد یا تحت قیمومت خواه فاقد خود مختاری باشد یا سرزمینی که حاکمیت آن به شرطی از شروط محدود شده باشد.»

از جمله حقوقی که در اعلامیه به آن تصریح شده است، حقوق اجتماعی است که با حیثیت و تکامل آزاد شخصیت انسانی ملازمه داشته باشد (ماده ۲۲ اعلامیه)، مسلم است که حق ورزش، از جمله این حقوق اجتماعی است. همچنین مطابق با ماده ۱ اعلامیه فوق‌الذکر افراد بشر آزاد و با حیثیت و حقوق یکسان زاینده می‌شوند و دارای موهبت خرد و وجدان می‌باشند و با

آفریقای جنوبی تنها تیم زمین باشد، باز مسابقه برگزار خواهد شد»، اما این بار علاوه بر چهل کشور آفریقایی، کشورهایی از آسیا، امریکای لاتین و کارائیب به تحریم پیوستند. این بار کمیته المپیک باید بین آفریقای جنوبی و ۹۰ کشور دیگر یکی را انتخاب می‌کرد، بدین ترتیب آفریقای جنوبی به‌خاطر نظام آپارتاید از المپیک اخراج شد. همین روال به تدریج در تمام فدراسیون‌های بین‌المللی ورزشی نیز اتفاق افتاد. در دهه ۱۹۷۰ این کشور تقریباً از تمامی رقابت‌های ورزشی اخراج شده بود. تیر خلاص تحریم ورزشی به آپارتاید، اعتراضات عمومی به قهرمان بلامنازع راگی در انگلیس، استرالیا و نیوزلند بود. اعتراضات و فشار روانی به‌حدی بود که تیم پر قدرت آفریقای جنوبی به انگلیس باخت. سرانجام نظام نژادپرستانه آپارتاید آفریقای جنوبی از سال ۱۹۹۰ عملاً از بین رفت، به طوری که امروزه بنابر اصل المپیک هیچ‌گونه تبعیضی به سبب نژاد، مذهب یا وابستگی سیاسی مجاز نمی‌باشد.

برای بررسی جنایات آپارتاید در ورزش و اشکال نوین آن، از روش‌های مختلفی استفاده شده است. به‌منظور دستیابی به این امر، از روش مطالعه تحلیلی - اسنادی استفاده گردیده که به بررسی سوابق و اسناد موجود بین‌المللی، رویه و تعهدات کشورها جهت حذف آپارتاید در ورزش، مطالعه اسناد بالادستی و بررسی تطبیقی پرونده‌های عینی می‌پردازد.

۱-۱- اسناد بالادستی کنوانسیون بین‌المللی بر ضد آپارتاید در ورزش

براساس توضیحاتی که در دیباچه کنوانسیون بین‌المللی بر ضد آپارتاید در ورزش درج شده است، می‌توان مقدمات تصویب این کنوانسیون را موارد زیر دانست:

۱-۱- منشور سازمان ملل متحد

منشور سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ در شهر سان فرانسیسکو به امضای ۵۰ کشور رسید. امروزه ۱۹۳ کشور آن را امضا کرده‌اند و رعایت مفاد آن بر همه اعضای سازمان ملل متحد الزامی

colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. Furthermore, no distinction shall be made on the basis of the political, jurisdictional or international status of the country or territory to which a person belongs, whether it be independent, trust, non-self-governing or under any other limitation of sovereignty.

8- Article 22. Everyone, as a member of society, has the right to social security and is entitled to realization, through national effort and international co-operation and in accordance with the organization and resources of each State, of the economic, social and cultural rights indispensable for his dignity and the free development of his personality.

1- <https://article.tebyan.net/468955>

2- Olympic Principle

3- Charter of UN

4- Article 56: All Members pledge themselves to take joint and separate action in co-operation with the Organization for the achievement of the purposes set forth in Article 55.

5- Universal respect for and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion.

6- Universal Declaration of Human Rights

7- Article 2. Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race,

مردم را سلب می‌کند و باعث جلوگیری از هم زیستی انسان‌هایی می‌گردد که می‌خواهند در یک سرزمین در کنار یکدیگر زندگی کنند. به همین منظور در ماده ۲ این میثاق دولت‌های عضو تبعیض نژادی را محکوم می‌کنند و متعهد می‌شوند که با تمام وسایل و ابزارهای مناسب، سیاست حذف تبعیض نژادی در تمام اشکال آن را (از جمله می‌توان به بحث آپارتاید در ورزش اشاره کرد) اتخاذ نمایند و تفاهم میان نژادها را تحقق بخشند.

۱-۵- اعلامیه جهانی علیه آپارتاید در ورزش

این اعلامیه در تاریخ ۱۴ دسامبر ۱۹۷۷ توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید. براساس این اعلامیه دولت‌ها باید از هرگونه ارتباط ورزشی با کشورهایی که نظام آپارتاید را دنبال می‌نمایند، خودداری کنند و چنین ارتباطات ورزشی را به هیچ‌وجه حمایت مساعدت و تشویق ننمایند.

همچنین در دیباچه این اعلامیه آمده است که هرگونه ارتباط ورزشی با کشورهایی که براساس نظام آپارتاید اداره می‌شوند، باعث تشویق و تقویت نظام آپارتاید می‌شود که سبب نگرانی همه دولت‌هاست، بدین منظور در اعلامیه مذکور دولت‌ها آپارتاید را محکوم نموده و متعهد می‌شوند که اقدامات مستحکمی در زمینه حذف آپارتاید اتخاذ نمایند و از ارتباطات ورزشی با کشورهای تابع نظام آپارتاید خودداری کنند، به‌علاوه طبق ماده ۵ اعلامیه فوق‌الذکر تدابیر دقیقی چون:

- عدم حمایت مالی از تیم‌ها و ورزشکاران و ارگان‌های ورزشی تابع دولت مجری آپارتاید.

یکدیگر با روحیه برادری رفتار می‌کنند. در اصول اساسی المپیک (مندرج در منشور المپیک) نیز اشاره شده است که ورزش کردن یکی از حقوق اساسی بشر است،^۲ فلذا اهمیت این اعلامیه در راستای تصویب کنوانسیون ضد آپارتاید در ورزش کاملاً مشخص است.

۱-۳- کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات جنایت آپارتاید

کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات جنایت آپارتاید در سی‌ام نوامبر ۱۹۶۳ به تصویب رسید و در متن سند اجازه تسلیم سند الحاق آن به دولت‌ها داده شد. بر این اساس قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات جنایت آپارتاید در تاریخ ۲۳ بهمن ۱۳۶۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. بایستی توجه داشت، همان‌گونه که در دیباچه کنوانسیون بین‌المللی ضد آپارتاید در ورزش اعلام شده است، شرکت در مبادلات ورزشی با تیم‌هایی که براساس آپارتاید انتخاب شده‌اند (مستقیماً جنایت آپارتاید را که در کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات آپارتاید تعریف شده است) تشویق می‌کند و با در نظر گرفتن این نکته که براساس ماده ۱ کنوانسیون اخیرالذکر جنایت آپارتاید اصول حقوق بین‌الملل و به‌خصوص مقاصد و اصول منشور ملل متحد را نقض می‌کند و تهدیدی جدی علیه صلح و امنیت بین‌المللی به‌شمار می‌آید، بایستی به سرکوب و الغای آن در کلیه اشکال، از جمله رفع تبعیض نژادی در ورزش مبادرت نمود.

۱-۴- کنوانسیون بین‌المللی رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی

این میثاق در ۲۱ دسامبر ۱۹۶۵ توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید. در مقدمه این میثاق اعلام شده است که تبعیض میان انسان‌ها در زمینه نژاد، رنگ یا منشأ قومی مانع دوستی و روابط صلح‌آمیز میان ملت‌ها می‌شود و آرامش و امنیت

Charter of the United Nations and constituting a serious threat to international peace and security.

⁵- International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination

⁶- Racial discrimination - and more so, government policies based on racial superiority or hatred - violate fundamental human rights, endanger friendly relations among peoples, co-operation among nations and international peace and security.

⁷- States Parties condemn racial discrimination and undertake to pursue a policy of eliminating it in all its forms.

⁸- International Declaration against Apartheid in Sports

⁹- Article 1

¹ - Article 2

¹ - Refusal to Provide Financial or other Assistance

¹- Article 1. All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.

²- The practice of sport is a human right. Every individual must have the possibility of practising sport, without discrimination of any kind and in the Olympic spirit, which requires mutual understanding with a spirit of friendship, solidarity and fair play.

³- Article XIII. The present Convention is open for signature by all States. Any State which does not sign the Convention before its entry into force may accede to it.

⁴- Article I.1. The States Parties to the present Convention declare that apartheid is a crime against humanity and that inhuman acts resulting from the policies and practices of apartheid and similar policies and practices of racial segregation and discrimination, as defined in article II of the Convention, are crimes violating the principles of international law, in particular the purposes and principles of the

نمود، به‌عنوان ضمانت اجرا تدابیر زیر را علیه آنان اتخاذ خواهد نمود. امری که در ماده ۶ کنوانسیون مطرح شده است:

– مخالفت با دادن کمک مالی یا سایر کمک‌ها به آنان.

– محدود کردن آنان در استفاده از تسهیلات ورزشی ملی (یعنی بهره‌برداری از هرگونه تسهیلات ورزشی که تحت نظر یک دولت ملی اداره می‌گردد).

– امتناع از اعطا و همچنین پس گرفتن نشان‌ها و جوایز ملی و ورزشی متعلق به آنان.

– عدم برگزاری مراسم رسمی به افتخار آنان.

۲-۲- عدم اعطای اجازه ورود و پاسپورت به کشور مجری نظام

آپارتاید و تیم‌های ورزشی آن

یکی از راهبردهایی که در جهت حذف آپارتاید در ورزش می‌توان اعمال کرد، جلوگیری از ورود و عدم اعطای روادید به ورزشکاران تیم‌های کشوری است که تابع نظام آپارتاید است. این موضوع سبب می‌شود تا آن کشور به‌لحاظ ورزشی در انزوا قرار گیرد. مطابق ماده ۷ کنوانسیون چنین تدبیری جهت تسریع فرایند حذف آپارتاید در ورزش اندیشیده شده است، حتی به‌عنوان یک ضمانت اجرای شدید نسبت به اشخاص، دولت‌های عضو متعهد شده‌اند از ورود تیم یا ورزشکارانی که حتی به‌صورت انفرادی در مسابقات ورزشی آفریقای جنوبی شرکت کرده یا قبلاً شرکت جست‌ه بودند یا زیر پرچم آفریقای جنوبی در رقابتی ورزشی شرکت کرده‌اند یا حتی تماس ورزشی خود را به آن کشور حفظ نموده‌اند، جهت شرکت در فعالیت‌های ورزشی کشور خود ممانعت به‌عمل

– لغو دسترسی به امکانات و تسهیلات ورزشی ملی برای چنین تیم‌هایی.

– بازپس‌گیری افتخارات ملی از آن‌ها.

و عدم پذیرش رسمی چنین تیم‌هایی جهت جلوگیری از آپارتاید در ورزش اتخاذ گردیده است.

۲- تعهدات دولت‌ها در جهت حذف آپارتاید در ورزش

با در نظر گرفتن کنوانسیون بین‌المللی ضدآپارتاید در ورزش به‌صورت موردی، به ذکر تعهدات دولت‌های عضو جهت امحای جنایت آپارتاید در ورزش می‌پردازیم.

۲-۱- عدم برقراری هرگونه تماس ورزشی با کشور مجری

آپارتاید

از آنجا که برقراری تماس چه توسط دولت‌ها و چه توسط ارگان‌های ورزشی حتی غیردولتی و ورزشکاران انفرادی با کشوری که تابع نظام آپارتاید است، متضمن تقویت ارکان مشروعیت چنین نظامی می‌باشد، بنا بر مواد ۳ و ۴ کنوانسیون دولت‌های عضو متعهد شده‌اند تا نه‌تنها با کشور تابع سیاست آپارتاید هیچ‌گونه تماس ورزشی نداشته باشند، بلکه تمامی اقدامات لازم را جهت جلوگیری از برقراری تماس، حتی در سطح ارگان‌های ورزشی که می‌تواند خصوصی باشد و ورزشکاران انفرادی را هم مبذول بدارند، به این منظور:

اولاً دولت‌های عضو از دادن هرگونه کمک مالی یا کمک‌های دیگر به ارگان‌ها و تیم‌ها جهت شرکت در فعالیت ورزشی در کشوری که در آن آپارتاید اعمال می‌شود، خودداری می‌ورزند؛

ثانیاً اگر ارگان ورزشی، تیم و یا حتی ورزشکاری از این موضوع تخلف نمود و در فعالیت‌های ورزشی کشور تابع نظام آپارتاید یا حتی با تیمی که نماینده کشور تابع نظام آپارتاید است، رقابت

activities in a country practising apartheid or with teams representing a country practising apartheid, which in particular shall include: 1- Refusal to provide financial or other assistance for any purpose to such sports bodies, teams and individual sportsmen; 2- Restriction of access to national sports facilities by such sports bodies, teams and individual sportsmen; 3- Non-enforceability of all sports contracts which involve sports activities in a country practising apartheid or with teams or individual sportsmen selected on the basis of apartheid; 4- Denial and withdrawal of national honours or awards in sports to such teams and individual sportsmen; 5- Denial of official receptions in honour of such teams or sportsmen.

6- Article 7. States Parties shall deny visas and/or entry to representatives of sports bodies, teams and individual sportsmen representing a country practising apartheid.

1- Withdrawal of Access to National Sporting Facilities

2- Denial and Withdrawal of National Honors

3- Article 3. States Parties shall not permit sports contact with a country practising apartheid and shall take appropriate action to ensure that their sports bodies, teams and individual sportsmen do not have such contact.

4- Article 4. States Parties shall take all possible measures to prevent sports contact with a country practising apartheid and shall ensure that effective means exist for bringing about compliance with such measures

5- Article 6. Each State Party shall take appropriate action against its sports bodies, teams and individual sportsmen that participate in sports

آورند. این نکته در ماده ۱۰ کنوانسیون مورد تأیید قرار گرفته است.^۱

۳-۲- اخراج کشور مجری نظام آپارتاید از فدراسیون‌های ورزشی
در ماده ۸ کنوانسیون کشورهای عضو متعهد شده‌اند کلیه اقدامات مقتضی را جهت تضمین اخراج کشوری که آپارتاید را اعمال می‌کند از ارگان‌های ورزشی بین‌المللی و منطقه‌ای به کار گیرند. همچنین ماده ۱۰ به اخراج عضویت آفریقای جنوبی از کلبه فدراسیون‌ها و ممانعت از برقراری مجدد عضویت این کشور در فدراسیون‌ها اشاره می‌کند، به‌علاوه اگر فدراسیون ملی کشوری که خود تابع نظام آپارتاید نیست، با کشور مجری آپارتاید مماشات کند، آن فدراسیون توسط سایر دولت‌ها تحریم گشته و در صورت لزوم، حتی از سازمان بین‌المللی ورزشی مربوط اخراج خواهند شد.

۴-۲- تشکیل کمیسیون علیه آپارتاید در ورزش

مطابق ماده ۱۱ کنوانسیون، کمیسیونی متشکل از ۱۵ نفر از اتباع کشورهای عضو از بین فهرست اشخاصی که توسط آن کشورها نامزد شده‌اند، تشکیل خواهد شد. هر کشور می‌تواند یک نفر را نامزد کند. انتخابات برای تعیین اعضای کمیسیون در اجلاس کشورهای عضو که توسط دبیرکل سازمان ملل در مقر

سازمان ترتیب می‌یابد، صورت خواهد گرفت. برای رسمیت‌یافتن این اجلاس حضور دوسوم کشورهای عضو ضروری است و نحوه انتخاب اعضای کمیسیون از طریق آرا به‌صورت اکثریت مطلق (نصف به‌علاوه یک) خواهد بود. انتخاب اعضا برای مدت ۴ سال است (براساس کنوانسیون در اولین دوره، نه تن از اعضا به‌صورت قرعه بعد از ۲ سال مأموریتشان خاتمه می‌یابد). براساس ماده ۱۲ و ۱۳ کنوانسیون این کمیسیون وظایفی، از قبیل:^۴ ^۵

- ارائه پیشنهادات و توصیه‌های کلی (درجهت حذف تبعیض در ورزش) به مجمع عمومی سازمان ملل براساس گزارش‌ها و اطلاعات واصله از کشورهای عضو.

- درخواست تشکیل اجلاسی با حضور کشورهای عضو در صورت نقض آشکار مفاد کنوانسیون.

- اتخاذ تصمیم درخصوص موارد نقض کنوانسیون (البته در مواردی که کشور عضو، کمیسیون را برای حل اختلافات واجد صلاحیت می‌شمارد) دارد.^۳

At least three months before the date of each election, the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties in voting them to submit their nominations within two months. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the States Parties which have nominated them and shall submit it to the States Parties; 4- Elections of the members of the Commission shall be held at a meeting of States Parties convened by the Secretary-General at United Nations Headquarters. At that meeting, for which two thirds of the States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Commission shall be those nominees who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.

⁴- Article 12. ... 2- The Commission shall report annually through the Secretary-General to the General Assembly of the United Nations on its activities and may make suggestions and general recommendations based on the examination of the reports and information received from the States Parties. Such suggestions and recommendations shall be reported to the General Assembly together with comments, if any, from States Parties concerned; ... 4- A meeting of States Parties shall be convened by the Secretary-General at the request of a majority of the States Parties to consider further action with respect to the implementation of the provisions of article 10 of the present Convention. In cases of flagrant violation of the provisions of the present Convention, a meeting of States Parties shall be convened by the Secretary-General at the request of the Commission.

⁵- Article 13. 1- Any State Party may at any time declare that it recognizes the competence of the Commission to receive and examine complaints concerning breaches of the provisions of the present Convention submitted by States Parties which have also made such a declaration. The Commission may decide on the appropriate measures to be taken in respect of breaches.

¹- Article 10. 1. States Parties shall use their best endeavours to ensure universal compliance with the Olympic principle of non-discrimination and the provisions of the present Convention. 2. Towards this end, States Parties shall prohibit entry into their countries of members of teams and individual sportsmen participating or who have participated in sports competitions in South Africa and shall prohibit entry into their countries of representatives of sports bodies, members of teams and individual sportsmen who invite on their own initiative sports bodies, teams and sportsmen officially representing a country practising apartheid and participating under its flag. States Parties may also prohibit entry of representatives of sports bodies, members of teams or individual sportsmen who maintain sports contacts with sports bodies, teams or sportsmen representing a country practising apartheid and participating under its flag. Prohibition of entry should not violate the regulations of the relevant sports federations which support the elimination of apartheid in sports and shall apply only to participation in sports activities.

²- Article 8. States Parties shall take all appropriate action to secure the expulsion of a country practising apartheid from international and regional sports bodies.

³- Article 11. 1- There shall be established a Commission against Apartheid in Sports (hereinafter referred to as "the Commission") consisting of fifteen members of high moral character and committed to the struggle against apartheid, particular attention being paid to participation of persons having experience in sports administration, elected by the States Parties from among their nationals, having regard to the most equitable geographical distribution and the representation of the principal legal systems; 2- The members of the Commission shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by the States Parties. Each State Party may nominate one person from among its own nationals; 3- The initial election shall be held six months after the date of the entry into force of the present Convention.

اختصاص امکانات کمتر به ورزش بانوان یا حمایت مالی کمتر از بانوان ورزشکار و نیز مبالغ کم جایزه‌ها برای قهرمانان ورزشی زن یا عدم پوشش تلویزیونی مسابقات آن‌ها می‌باشد. به‌عنوان نمونه می‌توان به جوایز نقدی جام جهانی فوتبال زنان و مردان اشاره کرد، زیرا در جام جهانی ۲۰۲۲ مردان، تیم قهرمان ۴۴۰ میلیون دلار جایزه دریافت کرد، در حالی که جایزه تیم قهرمان در جام جهانی ۲۰۲۳ زنان، تنها ۱۵۰ میلیون دلار بود. این تفاوت چشم‌گیر، نشان‌دهنده شکاف عمیق در سرمایه‌گذاری و ارزش‌گذاری بین فوتبال زنان و مردان است (Malach, 2023). همچنین نرخ دستمزد ورزشکاران زن و مرد در لیگ‌ها و مسابقات ورزشی و حتی اسپانسرینگ آن‌ها از تفاوت‌های چشم‌گیری برخوردار است. علاوه بر موارد فوق‌الذکر می‌توان از تبعیض و آپارتاید در ورزش جوانان به دلیل نداشتن امکانات کافی و فقر اقتصادی خانواده‌ها، بودجه کم جوامع ورزشی برای شرکت و داشتن فرصت مساوی و برابر در مسابقات و نیز عدم دسترسی به امکانات ورزشی به دلیل زندگی در مناطق روستایی یا زندگی قبیله‌ای و عشایری نام برد (اگرچه تلاش‌هایی جهت توسعه ورزش همگانی در سراسر کشور صورت پذیرفته است، اما تفاوت امکانات مناطق مختلف کشور در برخورداری از امکانات ورزشی مشهود است)، لازم به ذکر است که در ورزش معلولین نیز با اختصاص کمتر تسهیلات به معلولین و ایجاد تفاوت بین پاداش قهرمانان المپیک و پارالمپیک نوعی تبعیض و آپارتاید در ورزش را می‌توان لمس کرد، به طوری که گزارش‌های بین‌المللی حاکی از آن است که ورزشکاران پارالمپیک ۷۵ درصد کمتر از المپیک‌ها جهت اخذ مدال طلا پاداش گرفتند (Pringle, 2024). در کنار مسائل ذکر شده نباید از نظر دور داشت که برخی استانداردها و قوانین مسابقات ورزشی نیز به گونه‌ای مشخص سبب ایجاد تمایز میان ورزشکاران می‌شود. چالش بزرگی که امروزه در بحث مربوط به مسابقات شنا و ورزش‌های آبی، نظیر واترپلو و ژیمناستیک برای بانوان محجبه مسلمان مطرح است، یکی از این موارد است، اگرچه که پذیرش پوشش بانوان مسلمان در بازی‌های بین‌المللی و المپیک با فراز و نشیب فراوان همراه بوده است و امروزه در اکثر شاخه‌ها و حتی توسط

کنوانسیون بین‌المللی ضد آپارتاید در ورزش همان‌طور که در ماده ۱۶ آن مندرج است، موکول به تصویب پذیرش یا قبول از طرف کشورهای عضو که آن را امضا کرده‌اند، خواهد بود. در کشور ایران بنابر مواضع روشن بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران امام خمینی (ره) در رد هرگونه تبعیض مبتنی بر نژاد به‌عنوان مثال: «اسلام آمده است که همه نژادها با همدند، مثل دنده‌های شانه می‌مانند، هیچ‌کدام به هیچ‌کدام تفوق ندارد. نه عرب بر عجم و نه عجم بر عرب و نه ترک بر هیچ‌یک از این‌ها و نه هیچ نژادی بر دیگری و نه سفید بر سیاه و نه سیاه بر سفید، هیچ‌کدام بر دیگری فضیلت ندارد. فضیلت با تقواست فضیلت با تعهد است. با تعهد به اسلام است» (موسوی خمینی، ۱۳۹۲: ۴۰۷) و یا درخصوص آفریقای جنوبی ایشان فرمودند که: «آفریقای جنوبی رژیم نژادپرستی است که به هیچ‌وجه به هیچ‌یک از ارزش‌های انسانی ارج نمی‌نهد و اصولاً رژیمی است سفاک و جنایت‌کار» (موسوی خمینی، ۱۳۸۸: ۶۰۲/۲).

براساس این مواضع، کنوانسیون بین‌المللی ضد آپارتاید در ورزش در همان اوایل انقلاب اسلامی مورد پذیرش جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت و با عنوان قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی علیه آپارتاید در ورزش در سال ۱۳۶۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

۳- اشکال نوین آپارتاید در ورزش

با وجود این که نظام آپارتاید در آفریقای جنوبی (به‌عنوان نمونه بارز دولت مجری سیاست تبعیض نژادی) در سال ۱۹۹۴ با برگزاری انتخابات غیرنژادی عملاً از میان رفت، اما در دهه‌های اخیر هنوز هم در بعضی از موارد آپارتاید در ورزش را می‌توان در اعمال تبعیض در فرصت‌های آموزشی و شرکت در ورزش یا عدم توفیر امکانات و تسهیلات ورزشی برای نژادها و یا اقلیت‌های خاص مشاهده کرد. به‌عنوان مثال می‌توان به ورزش‌هایی، نظیر هاکی روی یخ و ورزش‌های زمستانی اشاره کرد که براساس گزارش لیگ‌های حرفه‌ای نظیر NHL در آمریکای شمالی حدود ۹۰ درصد بازیکنان و تقریباً تمامی مربیان و مسؤولان آن سفیدپوست هستند (Whyndo, 2022). همچنین تبعیض جنسی نمونه‌ای دیگر از آپارتاید در ورزش است که شامل

۲- مطابق ضوابط فینا (فدراسیون بین‌المللی شنا) لباس شنا بایستی یک تکه و به رنگ تیره باشد. لباس شنا زنان در رقابت‌های برگزار شده در استخر نباید گردن و تمام شانه را بپوشاند. همچنین نباید زیر زانوها پوشیده شود. بخش چهارم از: FRSA: Fina Requirement for Swimmer Approval

1- Article 16. ... 2- The present Convention shall be subject to ratification, acceptance or approval by the signatory States.

۲- در ایران بنابر اعلام وزارت ورزش پاداش قهرمانان المپیک و پارالمپیک در مسابقات ۲۰۲۴ پاریس برابر تعیین شد که اقدام قابل تحسینی است.

تشکر و قدردانی: از کلیه کسانی که در معرفی منابع و تهیه این مقاله ما را یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش فاقد تأمین‌کننده مالی بوده است.

منابع

الف. منابع فارسی

- ابراهیمی گروی، مجید (۱۳۸۷). *حقوق بشر، ورزش و آپارتاید*. مشهد: نشر سخن گستر.
- محمدی نصرآبادی، ولی‌الله (۱۳۸۳). «نگرشی به آپارتاید یک دهه پس از سقوط». *مجله مطالعات آفریقا*، ۹: ۸۱-۹۳.
- موسوی خمینی، سیدروح‌اله (۱۳۸۸). *آیین انقلاب اسلامی*. جلد دوم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- موسوی خمینی، سیدروح‌اله (۱۳۹۲). *حکومت اسلامی و ولایت فقیه در اندیشه امام خمینی*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

ب. منابع انگلیسی

- Charter of UN.
- Fina Requirement for Swimmer Approval (FrSa).
- International Convention against apartheid in Sports.
- International Declaration against Apartheid in Sports.
- Malach, H (2023). The Differences between the Men's and Women's FIFA World Cup: From Prize Money to Terrain.
- Olympic Charter.

کشورهای غیراسلامی نیز به رسمیت شناخته می‌شود و داوران محجبه نیز اجازه قضاوت در رقابت‌های بین‌المللی را کسب می‌کنند، اما هنوز ضوابط برخی رشته‌ها عملاً زنان مسلمان را از فعالیت بازمی‌دارد که خود متضمن نوعی تبعیض است و باید زدوده شود.

نتیجه‌گیری

تبعیض در دنیای امروزی به شدت محکوم بوده و در هیچ جامعه بین‌المللی مورد پذیرش نمی‌باشد. تبعیض در ورزش که از آن به‌عنوان آپارتاید در ورزش نام می‌برند، یکی از اشکال تبعیض است که در اعلامیه جهانی بر ضد آپارتاید در ورزش و بعد از آن در کنوانسیون بین‌المللی ضد آپارتاید در ورزش صراحتاً محکوم شده است و امروزه اصل المپیک مبین آن است که هیچ‌گونه تبعیضی به سبب نژاد، مذهب یا وابستگی سیاسی مجاز نمی‌باشد، اگرچه شکل ابتدایی تبعیض در ورزش به بحث نژاد بازمی‌گشت و مخصوصاً در آفریقای جنوبی متداول بود، اما امروزه اشکال متنوعی از آپارتاید در ورزش، نظیر عدم برابری در رشته‌ها و موقعیت‌های ورزشی برای زنان، روستاییان، معلولان و عدم دستیابی برخی رشته‌ها، نظیر شنا ژیمناستیک برای بانوان محجبه مطرح است، امری که براساس اصل ششم از اصول اساسی منشور المپیک محمل قانونی ندارد و این امر زمینه‌ساز پژوهش‌های متنوعی است که پژوهشگران بایستی در آینده انجام دهند و شکایات متنوعی را به کمیته بین‌المللی المپیک گسیل می‌دارد.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، صداقت و و امانتداری رعایت شده است.

تعارض منافع: در این مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

سهام نویسندگان: نگارش مقاله مشترکاً توسط نویسندگان صورت گرفته است.

without discrimination of any kind such as race, colour, sex, sexual orientation, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth of other status.

^۴- طبق قسمت دوم مورد ششم از فصل اول منشور المپیک وظیفه کمیته بین‌المللی المپیک (IOC) هرگونه اقدام بر ضد تبعیض در رقابت‌های ورزشی المپیک خواهد بود.

^۱- ابتهاج محمد اولین بازیکن زن محجبه آمریکایی در مسابقات المپیک ۲۰۱۶ ریو بود.

^۲- سارا جمال مصری برای اولین بار در تاریخ المپیک ۲۰۲۰ توکیو به صورت محجبه به قضاوت مسابقات بسکتبال پرداخت.

^۳- Olympic Charter (in force as 17 July 2020): The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Olympic Charter shall be secured

- Pringle, E (2024). Some Paralympic Athletes Will Receive 75% Less than their Olympic Peers for Winning a Gold Meda.

- The International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid.

- Universal Declaration of Human Rights.

- Whyndo, S (2022). NHL, Its Workforce 84% White, Sets Baseline to up Diversity.

ج. قوانین

- قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی علیه آپارتاید در ورزش، مصوب ۱۳۶۶.

- قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی منع و مجازات جنایت آپارتاید، مصوب ۱۳۶۳.

د. سایت

- چگونه تحریم ورزشی به رفع تبعیض آپارتاید کمک کرد؟، قابل دسترسی در: <https://article.tebyan.net/468955>.